

Raitiotien kehitysohjelma

OHJELMASUUNNITELMA

Versio 7.4.2020 (kaupungin laajennettu johtoryhmä)

Versiohistoria

Versio	Laatinut	Kommentoitu, tarkastanut, käsitellyt tai hyväksynyt		Kommenttien ja muutosesitysten lyhyt kuvaus
0.9	Ville-Mikael Tuominen 20.5.2016	Mikko Nurminen, Taru Hurme, Mika Periviita, Ari Vandell, Petri Kantola, Janne Salonen, Sakari Koivisto, Ulla Tiilikainen	23.5.- 26.5.2016	Täsmennyksiä tehtäväjakoon ja resursseihin, tekstin muotoilu ohjelmasuunnitelman formaattiin
1.0	Ville-Mikael Tuominen 27.5.2016	Mikko Nurminen	28.5.2016	Ohjelman nimi, täsmennyksiä
1.1	Ville-Mikael Tuominen 30.5.2016	Käsittely kaupunginhallituksen suunnittelukokouksessa muiden kehitysohjelmien rinnalla: 20.6.2016 jätetty pöydälle 22.8.2016 palautettu uudelleen valmisteluun	20.6.2016 22.8.2016	
1.2	Ville-Mikael Tuominen 8.9.2016	Kaupunginhallitus, hyväksyntä	3.10.2016	Täydennys ja täsmennys 5.9.2016 julkaistujen Raitiotieallianssin osan 1 toteutus-suunnitelman ja vaikutusten arviointien yhteenvedon mukaisesti
2.1	Ville-Mikael Tuominen, Matias Ansaharju, Antti Haukka, Elli Räsänen, Henna Puisto, Kalle Lehtinen, Tuomas Huhtala 24.4.2018	Kaupunkiympäristön palvelualueen johtoryhmä Kehitysohjelmien yhteinen ohjausryhmä	25.4.2018 2.5.2018	Hyväksytty ja tarkennettu linjauseityksiä ja esittelymateriaalia kaupungin johtoryhmän 8.5.2018 kokousta varten
2.2	Ville-Mikael Tuominen, Matias Ansaharju, Antti Haukka 4.5.2018	Kaupungin laajennettu johtoryhmä	8.5.2018	Nostetaan vielä ohjelman tavoitteissa esille seudullisen kehittämisstrategian tarvetta v. 2021 mennessä
2.3	Ville-Mikael Tuominen 8.5.2018	Kaupunginhallituksen kehittämiskokous	14.5.2018	

3.1	Ville-Mikael Tuominen, Antti Haukka, Elli Räsänen, Henna Puisto, Matias Ansaharju 29.4.2019	Mikko Nurminen (luonnos) Kaupungin johtoryhmä	25.4.2019 30.4.2019	Kaupungin johtoryhmä hyväksyi muutoksista 30.4.2019.
3.1.1	Ville-Mikael Tuominen	Kaupunkiympäristön palvelualueen johtoryhmä	15.5.2019	Täsmennys lukuun 10.2., ohjelman haasteet ja riskit
4.1	Ville-Mikael Tuominen, Antti Haukka 7.4.2020	Kaupungin laajennettu johtoryhmä	7.4.2020	Seudullisen yleissuunnitelman roolia lisätty, tavoitteiden seuranta ja riskienhallintaa täydennetty

Sisällysluettelo

1 Ohjelman yleiskuvaus, tausta ja tarve	5
1.1 Termit	5
1.2 Ohjelman lyhyt kuvaus	5
1.3 Ohjelman tausta ja strategiset lähtökohdat	6
2 Nykytila ja visio ohjelman kohdealueella	7
2.1 Nykytila ohjelman kohdealueella	7
2.2 Visio tulevasta tilasta ohjelman kohdealueella	8
3 Ohjelman sidosryhmät	9
4 Ohjelman hyötytavoitteet ja vaikutukset sekä niihin liittyvät mittarit	10
4.1 Hankkeen vaikutusten arviointi ja seuranta	10
4.2 Hankkeen hyötytavoitteet ja niiden mittarit	10
4.3 Ohjelman tavoitteet sekä niiden mittaaminen	12
5 Ohjelman osiot, tuotokset ja niille asetetut vaatimukset	13
5.1 Hankkeen osiot	13
5.2 Ohjelman osiot	15
6 Ohjelman etenemissuunnitelma ja tehtävät	16
6.1 Ohjelman aikataulu	16
6.2 Ohjelman tehtävät ja vastuut	16
7 Kustannukset ja rahoitus	19
8 Ohjelman organisaatio ja vastuut	19
8.1 Päätöksenteko	19
8.2 Ohjelman omistaja	19
8.3 Ohjelmajohtaja	19
8.4 Ohjelmatoimisto	19
8.5 Ohjelman ohjausryhmä	20
8.6 Kaupungin perusyksiköiden tuki ohjelmalle	20
8.7 Ohjelman yhteistyökumppaneiden vastuut, roolit ja valtuudet	20
9 Viestintä ja vuorovaikutus	21
10 Ohjelman riskit	22
10.1 Riskienhallinnan käytännöt ohjelmassa	22
10.2 Ohjelman haasteet ja riskit ja niiden toimenpidesuunnitelmat	22
11 Ohjelmajohtamisen käytännöt	24
11.1 Raportointi ja ohjaus	24
11.2 Muutosten hallinta	24
11.3 Laadunvarmistus	24
12 Ohjelman ulkoiset riippuvuudet ja yhteydet	25

1 OHJELMAN YLEISKUVAUS, TAUSTA JA TARVE

1.1 TERMIT

Tässä ohjelmasuunnitelmassa on käytetty seuraavia termien lyhenteitä:

- Ohjelma = Raitiotien kehitysohjelma
- Hanke = raitiotien toteutushanke
- Kaupunki = Tampereen kaupunki

1.2 OHJELMAN LYHYT KUVAUS

Raitiotien toteuttaminen vaikuttaa merkittävästi kuntalaisten arkeen sekä Tampereen kaupunkirakenteeseen, elinkeinoelämään, talouteen ja imagoon. Raitiotien toteutushanke muodostuu useista kaupungin rinnakkaisista hankinta- ja kehitysprojekteista. Hanke on vastuutettu niin, että Kaupunki vastaa raitiotieradan suunnitteluun ja rakennuttamiseen liittyvästä katu- ja viherympäristön, liikennejärjestelmän, maankäytön kehittämisen ja joukkoliikennejärjestelmän suunnittelusta, rakennuttamisesta ja päätöksenteosta. Raitiotiejärjestelmän omistaja ja ylläpitäjä Tampereen Raitiotie Oy vastaa raitiotien ratainfra, pysäkkien, raitiovaunujen ja varikon suunnitteluttamisesta, rakennuttamisesta ja ylläpidosta. Raitiotien kehitysohjelman tehtävä on sovittaa yhteen tilaajatahojen intressejä Kaupungin kokonaisedun mukaisesti.

Raitiotien kehitysohjelman tavoitteena on toimiva raitiotiejärjestelmä ja onnistunut raitiotiejärjestelmän toteuttamisprosessi. Ohjelma koordinoi rinnakkaisia projekteja, joiden toiminta kytkeytyy toisiinsa ja raitiotien toteuttamiseen. Ohjelmamuotoisena toteutettuna Hankkeessa tunnistetaan tehokkaasti yhteydet, riippuvuudet ja päällekkäisyydet, vältetään osaoptimointia sekä saadaan synergiaa rinnakkaisten projektien ja toimenpiteiden välille.

Ohjelman keskeiset tavoitteet 31.12.2021 mennessä ovat:

- Osan 1 Hervanta–keskusta–Tays raitiotie on otettu onnistuneesti käyttöön vuoden 2021 aikana.
 - o Rakentamisen aikaisia haittoja on lievennetty sidosryhmien kanssa yhdessä toimien.
 - o Raitiotiejärjestelmän käyttöönottoa ja liikenteen avaamista on tuettu positiivista odotusta luovan tiedottamisen ja vuorovaikutuksen keinoin.
- Osan 2 Pyynikintori–Lentävänniemi raitiotien rakentaminen on käynnissä v. 2021.
- Raitiotiejärjestelmän toteutusstrategiasta on kaupungin, seututason ja valtion yhteisymmärrys.
- Raitiotiejärjestelmän suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito ovat osa kaupungin perustoimintaa.

Raitiotien toteutushankkeen osasta 1 (Hervanta - Pyynikintori - Tays) on tehty rakentamispäätös Tampereen kaupunginvaltuustossa 7.11.2016. Osaan 1 on liitetty Hatanpään valtatie osuus (Koskipuisto - Sorin aukio) kaupunginvaltuuston päätöksellä 25.11.2019. Kaupallinen raitioliikenne osalla 1 on tavoitteena aloittaa 9.8.2021. Osan 2 (Pyynikintori - Lentävänniemi) Raitiotieallianssin kehitysvaiheesta eli suunnittelun aloittamisesta on tehty päätös kaupunginhallituksessa 18.12.2017. Tavoitteena on, että kaupunginvaltuusto päättää osan 2 rakentamisesta lokakuussa 2020.

Hanke on jaettu osiin niin, että raitiotiejärjestelmän infrastruktuurin suunnittelusta ja rakentamisesta vastaa Raitiotieallianssi, infrastruktuurin kunnossapidosta Kunnossapitoallianssi, raitiovaunujen liikennöinnistä Liikennöintiallianssi ja raitiovaunutoimituksesta Skoda Transtech Oy. Raitiotien liikennöitsijä on VR Yhtymä Oy. Päävastuu näiden osakokonaisuuksien yhteensovittamisesta eli koko raitiotiejärjestelmän toimivuudesta liikennöinti- ja ylläpitovaiheessa on raitiotiejärjestelmän infran ja vaunut omistavalla Tampereen Raitiotie Oy:llä.

Raitiotien kehitysohjelma on perustettu kaupunginhallituksen päätöksellä 3.10.2016. Ohjelman toteutuksen ohjauksesta vastaa kaupunginhallitus. Ohjelman omistaja on kaupunkiympäristön palvelualueen johtaja. Ohjelman on määrä päättyä 31.12.2021.

Ohjelman tehtävänä on tunnistaa ja hallita Hankkeeseen sisältyvien osaprojektien keskinäisiä riippuvuuksia. Raitiotien toteuttaminen edellyttää yhteensovitusta etenkin Tampereen Raitiotie Oy:n, kaupunkiympäristön palvelualueen kaikkien palveluryhmien sekä muiden Tampereen kaupungin perusyksiköiden, kehitysohjelmien ja Hiedanrannan kehitysyritysten kanssa.

Ohjelman sisällä perustetaan erillisiä osaprojekteja, joita käynnistetään ja lopetetaan ohjelman eri vaiheissa. Näillä projekteilla on omat ohjaus- ja projektiryhmänsä. Keskeiset ohjelmaa jäsentävät kokonaisuudet ovat Raitiotieallianssin suunnittelun ja rakentamisen eteneminen sekä raitiotien seudullinen yleissuunnittelu ja sen jatkotoimien suunnittelu.

Ohjelman oma henkilöstö tekee projektinjohto-, koordinointi-, viestintä- ja vuorovaikutustehtäviä. Kaupungin eri yksiköistä, pääosin kaupunkiympäristön palvelualueelta, kohdistetaan työpanosta raitiotien toteuttamista tukeviin tehtäviin.

Hankkeessa periaatteena on avoin vuorovaikutus ja viestintä kuntalaisten, päättäjien, sidosryhmien, viranomaisten ja eri allianssikumppanien suuntaan. Vuorovaikutusta, osallistamista, viestintää ja markkinointia tehdään Ohjelman, Raitiotieallianssin ja Tampereen Raitiotie Oy:n sekä kaupungin perusyksiköiden, sidosryhmien ja Kaupungin muiden kehitysohjelmien yhteistyönä. Toiminta eri tahojen kesken on toisiaan täydentävää ja tukevaa, päällekkäisyyksiä välttävää. Vastuut sovitaan yksiselitteisesti.

Ohjelma raportoi Hankkeen etenemisestä kaupunginhallitukselle, kaupunkiympäristön palvelualueen johtoryhmälle sekä kuukausittain valtionapuviranomaisena toimivalle Väylävirastolle. Hanketta koordinoi Ohjelman viikkokokous, jonka puheenjohtajana toimii Ohjelman omistaja ja esittelijänä Ohjelmajohtaja. Viikkokokous kokoontuu kolme kertaa kuussa ja kerran kuussa kokoontuu tilaajan johtoryhmä, joka muodostuu kaupungin ja Tampereen Raitiotie Oy:n Raitiotieallianssin johtoryhmän jäsenistä.

Ohjelman oma henkilöstö-, käyttötalous- ja ostopalvelubudjetti vuosina 2017 - 2021 on 1,5 miljoonaa euroa vuodessa.

1.3 OHJELMAN TAUSTA JA STRATEGISET LÄHTÖKOHDAT

Tampereen strategia "Tampere - Sinulle Paras" sisältää näkemykset kaupungin kehittämisestä vuoteen 2030 mennessä. Strategisena painopisteenä on olla urbaani ja kestävästi kasvava kaupunki. Tavoitteena on kasvaa vuosittain keskimäärin noin 3 000 uudella asukkaalla. Hiilineutraaliutta tavoitellaan vuoteen 2030 mennessä. Yhdyskuntarakennetta tiivistetään ja kasvua suunnataan ensisijaisesti

joukkoliikennevyöhykkeelle ja aluekeskuksiin. Raitiotietä kehitetään kaupungin liikennejärjestelmän runkona. Valtuustokauden 2017 - 2021 tavoitteena on käynnistää kaupallinen raitiotieliikenne ensimmäisellä reitillä onnistuneesti sekä aloittaa raitiotien rakentaminen keskustasta Lentävänniemeeseen. Lisäksi tavoitteena on kestävän liikenteen kulkutapaosuuden kasvattaminen 4 prosenttiyksiköllä.

Maankäytön suunnittelun osalta strategiaa konkretisoidaan valtuustokausittain päivitettävässä Tampereen kantakaupungin yleiskaavassa. Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2017 hyväksymässä yleiskaavassa esitetyt kasvun alueet tukeutuvat erityisesti tehokkaaseen joukkoliikenteeseen, eli raitiotiehen ja sen tulevaisuuden laajennuksiin. Kantakaupungin yleiskaavaa päivitetään käynnissä olevan valtuustokauden aikana vastaamaan kaupungin strategian tavoitteita. Erityisesti tarkastellaan strategian teemoja koskien urbaania ja kestävää kasvua, hiilineutraaliutta sekä älykästä ja kestävää liikkumista. Seuraava valmisteilla oleva yleiskaava on tavoitteena hyväksyä valtuustossa keväällä 2021.

Valtion ja Tampereen kaupunkiseudun kuntien välisessä maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksessa 2016–2019 on kirjattu, että: *”Tampereen raitiotie on yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja kestävää liikkumista tukeva kärkihanke. Se luo edellytyksiä palveluliiketoiminnan kasvulle ja kampuksia yhdistävälle tiede-, koulutus- ja innovaatiotoiminnalle. Tampereen kaupunki päättää raitiotien rakentamisesta syksyllä 2016. Valtio osallistuu raitiotien rakentamiskustannuksiin 71 milj. eurolla. Sopimuskaudella kunnat laativat alustavan suunnitelman seudullisesta raitiotiestä.”* Liikennevirasto on tehnyt valtionavustuspäätöksen Tampereen raitiotien osan 1 rakentamisen tukemisesta 8.1.2018. Kaupunki on saanut aiemmin tukea Raitiotieallianssin osan 1 kehitysvaiheen suunnitteluun ja sitä edeltävän yleissuunnitelman laatimiseen 30 %. Myös raitiotien osan 2 kehitysvaiheen vuosien 2018 - 2020 suunnittelukustannuksiin on myönnetty valtionavustusta Liikenne- ja viestintäviraston päätöksellä 21.3.2019. Seuraava MAL-sopimus kaudelle 2020-2023 on tavoitteena allekirjoittaa kesään 2020 mennessä.

Raitiotie on keskeinen osa Tampereen kaupunkiseudun kuntien valtuustoissa 2015 hyväksymän rakennesuunnitelman sisältöä. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän tekemä selvitys ”Raitiotien tulevaisuuden suunnat Tampereen kaupunkiseudulla” hyväksyttiin seutuhallituksessa toukokuussa 2018. Loppuvuodesta 2018 aloitettiin Tampereen raitiotien seudullisen yleissuunnitelman valmistelu, johon osallistuvat seudun kunnista Tampere, Pirkkala, Kangasala ja Ylöjärvi. Yleissuunnitelma on aloitettu heinäkuussa 2019 aikana ja työn on määrä valmistua tammikuun 2021 loppuun mennessä.

2 NYKYTILA JA VISIO OHJELMAN KOHDEALUEELLA

2.1 NYKYTILA OHJELMAN KOHDEALUEELLA

Tampere on vetovoimainen kasvukeskus ja pääkaupunkiseudun jälkeen Suomen merkittävin kaupunki. Tampereen kasvu on ollut 2010-luvulla voimakasta, 3 000 asukkaan kasvu ylitettiin vuosikymmenen aikana neljänä vuonna. Vuonna 2019 Tampereen väestönlisäys oli 2 984 asukasta eli noin 1,2 %. Kaupungin kasvun ennakoidaan säilyvän voimakkaana. Kaupunkiseudun kasvun dynamiikassa on viime vuosina tapahtunut muutos. Yhä suurempi osa kasvusta kohdistuu keskusta-alueelle Tampereelle, mikä on merkki kaupungistumisen kiihtymisestä ja urbaanin, kaupunkimaisen elämäntavan ja asumistavoitteiden vahvistumisesta.

Kaupungin sisäinen ja seudullinen joukkoliikenne perustuu linja-autoliikenteeseen. Joukkoliikenne keskittyy keskustassa Hämeenkadulle. Vuonna 2019 raitiotien rakennustöiden aikana Hämeensillan ylti ruuhkatunnin aikana 220 linja-autoa.

Joukkoliikenteen kulkutapaosuus Tampereella on 16 %. Matkustajamäärä kaupunkiseudun joukkoliikenteessä vuonna 2018 oli 40,3 miljoonaa ja seudullisen joukkoliikenteen subventioaste oli 29 %.

2.2 VISIO TULEVASTA TILASTA OHJELMAN KOHDEALUEELLA

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelmassa vuodelta 2015 ennustetaan, että vuonna 2040 Tampereella on 277 000 ja kaupunkiseudulla 482 000 asukasta. Rakennesuunnitelman mukaan raitiotiehen tukeutuvilla alueilla on Tampereella kohdistettavissa 70 % ja koko kaupunkiseudulla 50 % tulevien vuosikymmenien uudisasuntotuotannosta. Väestöennusteen rinnalla Tampereella laaditaan myös väestösuunnitetta, joka ottaa huomioon kaupungin strategiset väestönkasvu- ja rakentamistavoitteet. Väestösuunnite on suuntaa antava apuväline palveluiden suunnitteluun. Nykyisen strategian mukainen 1,4 % vuosittainen kasvu johtaisi huomattavasti rakennesuunnitelman ennustetta nopeampaan kasvuun, vuonna 2035 Tampereella olisi 299 000 asukasta.

Vuonna 2025 raitiotie muodostaa kaupungin liikennejärjestelmän rungon. Kaupunkia suunnitellaan ja rakennetaan tehokkaan joukkoliikenteen yhteyteen, erityisesti raitiotielinjojen varsille. Raitiotie on sujuva, luotettava ja turvallinen ja se toimii saumattomasti yhteen muun kaupungin kanssa. Raitiotien jatkolinjojen suunnittelu etenee johdonmukaisesti kaupunkiseudulla.

Raitiotien kehitysohjelman visio:

Raitiotie on kaupungin liikennejärjestelmän runko ja kuntalaisten ylpeydenaihe.

Syyskuussa 2016 valmistuneen Tampereen raitiotien vaikutusten arviointi -raportin mukaan vuonna 2025 raitiotiellä osien 1 ja 2 valmistuttua tehdään 55 000 matkaa vuorokaudessa. Joukkoliikenteen vuotuinen matkustajamäärä vuonna 2025 raitiotien toteuduttua on arviointien perusteella 1,26-kertainen nykytilanteeseen verrattuna, ja joukkoliikenteen kulkumuoto-osuus 1,8 prosenttiyksikköä nykyistä korkeampi.

Edellä mainitussa vaikutusten arviointi -raportissa on arvioitu, että vuonna 2040 raitiotiellä tehdään 110 000 matkaa/vrk, mikäli jatkolinjat on rakennesuunnitelman mukaisesti toteutettu Koilliskeskukseen, Pirkkalaan ja Ylöjärvelle. Joukkoliikenteen käyttö olisi siten vuonna 2040 arviolta 1,5-kertaista nykytilanteeseen verrattuna.

Raitiotien vaikutusten arviointia päivitetään kevään 2020 aikana, keskeisimmät tulokset esitetään raitiotien osan 2 päätöksentekomateriaalissa. Päätöksentekomateriaaliin kootaan myös osan 1 (Hervanta-Pyyrikintori-Tays) vaikutusten seurantatietoa. Maaliskuussa 2020 osan 1 rakennustöiden valmiusaste oli 83 prosenttia.

Raitiotien toteutusosien 1 ja 2 mukainen kokonaisuus korvaa merkittävästi Tampereen sisäistä bussiliikennettä. Raitiotien toteuttamisen myötä kaupungin sisäisestä joukkoliikenteestä sähköistyy kerralla runsas kolmannes. Tämä on merkittävä askel kohti hiilineutraalia kaupunkia.

3 OHJELMAN SIDOSRYHMÄT

Taulukko 1. Tärkeimmät ohjelman onnistumiseen vaikuttavat sidosryhmät.

Sidosryhmä	Roolin kuvaus (Ohjelman onnistumisen kannalta)	Toimenpiteet sidosryhmän huomioimiseksi tai osallistamiseksi	Vastuu
Päätöksentekijät	- Sujuvan poliittisen päätöksenteon varmistaminen raitiotietä koskevissa asioissa	- Säännöllinen raportointi kaupunginhallitukselle, allianssin kuukausi-tiedotteet halukkaille, esittelyt valtuusto-ryhmille pyydettyä	Ohjelman omistaja, ohjelmajohtaja ja muu ohjelma-henkilöstö
Naapurikunnat	- Seudullisen yleissuunnitelman etenemisen ja valmistumisen varmistaminen, suunnittelukonsulttien työn ohjaus, valtion-avun hakeminen	- Raitiotieosaamisen jakaminen suunnittelun yhteydessä kehys-kunnille, riittävä tuki keskeisille virka- ja toimihenkilöille, kuntien päätöksenteon valmistelussa tukeminen	Ohjelmajohtaja ja muu ohjelma-henkilöstö
Valtionavun myöntäjä (Väylävirasto, Traficom, LVM), valtion liikenne- ja ympäristöviranomaiset	- Raportointi, yhteistyö - Lupaprosessit - Valtionavun neuvottelut, hakemukset, maksatus	- Neuvottelut, avoin ja jatkuva yhteistoiminta - Edustus Raitiotie-allianssin projekti- ja johtoryhmissä	Ohjelman omistaja, ohjelmajohtaja ja muu ohjelma-henkilöstö
Raitiotiekatujen asukkaat, yritykset, yhdistykset, kiinteistöjen omistajat sekä keskusliikkeet ja palveluntuottajat	- Tiedon tarve: mitä tehdään, koska tehdään, miten vaikuttaa - Rakentamisen aikaisten haittojen lieventäminen	- Jatkuva, aktiivista ja ennakoivaa vuoro-vaikutusta ja viestintää - Yhteistyössä toteutettuja toimenpiteitä, kuten tapahtumia, taidetta ja mediakampanjoita	Ohjelmajohtaja ja muu ohjelma-henkilöstö
Kunnallistekniikan johto-omistajat, talo- ja kiinteistöyhtiöt, Kaupungin muut omat hankkeet	- Raitiotieallianssin ja rinnakkaisen rakentamisen ja suunnittelun yhteensovittaminen	- Vuorovaikutuksen varmistaminen - Hankkeita koskevan tiedonhallinnan ja -jakamisen parantaminen	Ohjelmajohtaja ja muu ohjelma-henkilöstö
Oppilaitokset ja tutkimus- ja kehitysyhteisöt	- Raitiotie tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-alustana, vaikutusten arviointi ja seuranta	- Selvityksiä konsulttityönä - Opinnäyte- ja harjoitustöitä	Ohjelmajohtaja ja muu ohjelma-henkilöstö
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ja Tampereen yliopisto	- Kampusalueiden hankkeiden koordinointi	- Tuki neuvotteluissa ja sopimuksien laatimisesta	Ohjelmajohtaja ja ohjelmahenkilöstö, Tampereen Raitiotie Oy
Pelastuslaitos	- Pelastustoiminnan tulee olla sujuvaa rakentamisen aikana ja raitiotien käyttöönoton jälkeen	- Raitiotiejärjestelmän pelastussuunnitelma laaditaan yhdessä pelastusviranomaisten kanssa	Tampereen Raitiotie Oy, Ohjelma tukee

4 OHJELMAN HYÖTYTAVOITTEET JA VAIKUTUKSET SEKÄ NIIHIN LIITTYVÄT MITTARIT

4.1 HANKKEEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI JA SEURANTA

Hankkeen vaikutusten arvioinnista julkaistiin 5.9.2016 yhteenveto, joka liiteraportteineen on luettavissa osoitteesta tampere.fi/raitiotie. Aineistossa on tarkasteltu Hankkeen vaikutuksia ihmisiin, kaupunkikuvaan, kulttuuriympäristöön ja maisemaan, ympäristöön, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, liikenteeseen, kaupungin elinvoimaan, vetovoimaan ja imagoon sekä talouteen.

Vaikutusten seuranta tehdään sekä raitiotien rakentamisaikana, että liikenteen käynnistyttyä. Rakentamisen aikaisten yritysvaikutusten seuranta on käynnistetty vuonna 2017. Raitiotien vaikutuksia seurataan myös välillisesti kaupunkistrategian ja MAL - sopimuksen tavoitteiden toteutumisen seurannassa, mutta osalle vaikutuksista on tarve laatia oma seurantaohjelma, joka on tarkoitus tehdä vuoden 2020 aikana. Vaikutusten seurannan avulla on mahdollista mitata Hankkeen ja Ohjelman tavoitteiden toteutumista pitkällä aikajänteellä. Vaikutusten seuranta tuo lisätietoa ja varmuutta tulevien raitiotiejärjestelmän investointien päätöksentekoa varten.

Vaikutusten arviointia ja seuranta tehdään yhteistyössä oppilaitosten, sidosryhmien ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Keskeiset raitiotiejärjestelmää koskevat päätökset perustuvat huolellisiin vaihtoehtovertailuihin ja vaikutusten arviointeihin.

Vaikutusten arviointeja tehdään myös raitiotien osan 2 ja jatkolinjojen suunnittelun yhteydessä. Muutosesitykset ja strategiset valinnat, kuten päätökset pysäkkien määrästä ja sijainnista tai raitiotien ratalinjauksen reitistä tehdään aina vaihtoehtovertailuihin ja vaikutusarviointeihin perustuen. Tampereen kaupungin alueella päätöksentekijänä on lähtökohtaisesti kaupunginhallitus. Ohjelma teettää ja ylläpitää raitiotien suunnitteluohjetta, joiden perusteella on mahdollista tehdä yleiskaavoituksen, asemakaavoituksen ja yleissuunnittelun tarkkuuden mukaista suunnittelua ja laatia tilavarauksia.

4.2 HANKKEEN HYÖTYTAVOITTEET JA NIIDEN MITTARIT

Suurin osa koko Hankkeen hyötytavoitteista on määritettävissä vasta pitkällä aikajänteellä, Ohjelman päättymisen jälkeen. Edellä mainitusta vaikutusten arviointi -raportista on koottu seuraavat hyötytavoitteet ja mittarit, joiden pohjalta ohjelmoidaan raitiotien vaikutusten seuranta. Keväällä 2020 on tehty ensimmäisiä alustavia arvioita hyötytavoitteiden toteutumisesta.

Taulukko 2. Hankkeen hyötytavoitteet ja niiden alustavat toteuma-arviot.

Teema	Hyötytavoite	Mittari	Toteuma 2020
Ihmiset	Sujuva arki	Käyttäjä- ja asukaskyselyt mm. joukkoliikenteen palveluista ennen/jälkeen	Kuntalaisten suhtautuminen raitiotien toteuttamiseen on muuttunut koko ajan positiivisemmaksi hankkeen edetessä.
Kaupunkikuva, kulttuuriympäristö, maisema	Kaupunkimainen rakennettu ympäristö, viihtyisä katu ympäristö	Raitiotiekatujen jalankulku- ja pyöräilymäärät, kuntalaiskyselyt rakennetun ympäristön viihtyisyydestä, kuvallinen dokumentointi	Uusi Hämeenkatu on saanut hyvän vastaanoton. Raitiotie on monin paikoin onnistuneesti sijoitettu kaupunkiympäristöön. Väliaikaisella taiteella on tuettu ympäristön säilymistä viihtyisänä ja mielenkiintoisena.
Ympäristö	Liikenteen energiankulutuksen ja päästöjen väheneminen	Liikenteen kokonaispäästöt sekä esimerkiksi joukkoliikenteen päästöt/matkustaja-km ennen raitiotietä ja raitiotien jälkeen	Rakentamisajalla on ollut väliaikainen negatiivinen vaikutus liikenteen energiankulutukseen ja päästöihin. Rakentamisen aikaiset liikennejärjestelyt aiheuttavat väistämättä kiertoreittejä ja matka-aikojen pidentymistä.
Alue- ja yhdyskuntarakenne	Yhdyskuntarakenteen tiivistyminen	Tontti- ja asuntotuotannon kohdistuminen raitiotiekäytävään, asukkaiden ja työpaikkojen määrä raitiotiepysäkkien vaikutusalueella	Raitiotien rakentaminen on vaikuttanut kaupungin rakenteeseen ja on osaltaan tukenut tiivistyvän yhdyskuntarakenteen tavoitteen toteutumista. Raitiotielinjan varret ovat vetovoimaisia asuinrakentamisen kohteita.
Liikenne	- Joukkoliikenteen kulkutapaosuuden kasvu - Joukkoliikenteen lipputulojen kasvattaminen - Joukkoliikenteen toimintamenojen ja tulojen suhde - Liikenneonnettomuuksien määrän vähentäminen	- Kulkutapaosuudet vuosina 2015, 2020, 2022, 2025 - Lipputulot vuosina 2015, 2020, 2022, 2025 - Joukkoliikenteen subventioaste vuonna 2025 - Liikenneonnettomuuksien tilastotiedot raitiotiekaduista	Merkittävästä joukkoliikenteen reittikatujen katurakentamisesta huolimatta, joukkoliikenteen matkustajamäärät ovat jatkaneet kasvuaan.
Elinvoima, vetovoima ja imago	- Keskusta-toimintojen laajeneminen nykyistä suuremmalle alueelle	- Elinvoimakyselyt, tilastotiedot eri toimintojen	Raitiotien rakentaminen on vaikuttanut positiivisesti Tampereen imagoon kasvavana ja kehittyvänä

	- Tampere profiloituu eurooppalaisena raideliikenne-kaupunkina	alueellisesta sijoittumisesta - Kansallinen tai kansainvälinen tunnustus	kaupunkina. Hankkeen eteneminen on tunnistettu kansallisella tasolla. Pääkaupunkiseudun raitiotiehankkeissa on sovellettu Tampereen esimerkin mukaista hankintamallia.
Talous	Hanke on Kaupungille kokonaistaloudellisesti kannattava	Seurantalaskenta hyötykustannuslaskenta, arviot vuonna 2016: valtakunnallinen liikennehankkeiden arviointimenetelmä 1,3 / kaupungin näkökulmasta 1,9	Toteutusosan 1 rakentamisesta on valmista yli 80 prosenttia. Ennuste on, että arvioidut rakentamiskustannukset eivät tule ylittymään. Raitiotien rakentaminen osalla 1 ja suunnittelu osalla 2 ovat lisänneet kaupungin tuloja, vaikutus on nähtävissä kaupungin maaomaisuuden arvon nousuna ja tonttien hinnoissa.

4.3 OHJELMAN TAVOITTEET SEKÄ NIIDEN MITTAAMINEN

Raitiotieallianssin kehitysvaiheiden suunnittelutyötä ovat ohjanneet seuraavat kaupungin raitiotiejärjestelmälle asettamat päätavoitteet. Raitiotie:

- Sujuvoittaa kuntalaisten arkea
- Tukee kaupunkiseudun kasvua ja kehitystä
- Luo elinvoimaa ja yhteistyötä
- Edistää kestävästä kehitystä
- On taloudellisesti kannattava
- Tarjoaa kaupunkilaisille uuden ylpeydenaiheen.

Edellä mainitut tavoitteet ohjaavat Ohjelman toimintaa. Kiteytettynä Ohjelmalla tavoitellaan toimivaa raitiotiejärjestelmää ja onnistunutta raitiotiejärjestelmän toteuttamisprosessia.

Raitiotiejärjestelmän toteutusosan 1 rakentamisen rinnalla suunnitellaan osaa 2 Pyynikintori - Lentävänniemi sekä tehdään Tampereen raitiotien seudullista yleissuunnitelmaa yhteistyössä Pirkkalan, Kangasalan ja Ylöjärven kanssa. Ohjelman tavoitteena on varmistaa tulevaisuuden raitiotiejärjestelmän kokonaisuuden toteutuminen tavoitteiden mukaisena. Tämä tarkoittaa Ohjelmalta suunnitteluperusteiden ylläpitoa, suunnitelmien auditointia, jatkolinjojen suunnitteluttamista Tampereen kaupungin alueella ja riittävien varaustoimenpiteiden huomioon ottamista.

Hankkeen tavoitteena on kaupallisen raitiotieliikenteen aloittaminen 9.8.2021. Raitiotiejärjestelmän käyttöönotto ja ylläpidon organisoituminen ovat Tampereen Raitiotie Oy:n ja Kaupungin perusyksiköiden vastuulla. Ohjelman tehtävänä on tukea käyttöönottovaihetta viestinnän ja vuorovaikutuksen keinoin sekä muiden

raitiotiekaupunkien kanssa tehtävän kokemusten vaihdon ja kokonaisuuden hallintaa tukevien palveluostojen avulla.

Raitiotien kehitysohjelman tavoitteet ja niitä kuvaavat mittarit ohjelman päättymiseen 31.12.2021 mennessä:

- Osan 1 raitiotie on otettu onnistuneesti käyttöön vuoden 2021 aikana
 - mittari: säännöllinen matkustajaliikenne on aloitettu Hervannan ja Taysin linjoilla, tavoitepäivämäärä 9.8.2021
- Osan 2 raitiotien rakentaminen on käynnissä vuonna 2021
 - mittari: osan 2 rakentamisesta on päätetty valtuustossa syksyllä 2020 ja rakentaminen on käynnissä vuonna 2021
- Raitiotien toteutusstrategiasta on kaupungin, seututason ja valtion yhteisymmärrys
 - mittari: Tampereen raitiotien seudullisen yleissuunnitelman yhteydessä on tehty päätökset tulevaisuuden raitiotielinjojen varauksista kuntien valtuustoissa syksyllä 2020
- Raitiotiejärjestelmän suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito ovat osa kaupungin perustoimintaa
 - mittari: Vastuut on yksiselitteisesti määritetty. Keskeiset kaupungin tehtävät on tunnistettu ja resursoitu.

5 OHJELMAN OSIOT, TUOTOKSET JA NIILLE ASETETUT VAATIMUKSET

5.1 HANKKEEN OSIOT

Hankkeeseen sisältyy useita Ohjelmaan kuuluvia ja sen rinnalla toteutettavia alaprojekteja. Ohjelman tehtävänä on tukea näitä osaprojekteja koko Kaupungin näkökulmasta.

Raitiotieallianssi vastaa raitiotieinfran, radan, pysäkkien ja varikon suunnittelusta, rakentamisesta ja kunnossapidosta kahdessa toteutusosassa. Raitiotieallianssin tilaajaosapuolet ovat Tampereen Raitiotie Oy ja Kaupunki. Raitiotieallianssin palveluntuottajat ovat NRC Finland Oy, YIT Suomi Oy, Sweco Finland Oy ja AFRY Finland Oy.

Kunnossapitoallianssi vastaa Raitiotieallianssin rakentaman infrastruktuurin kunnossapidosta. Tilaajana on Tampereen Raitiotie Oy ja palveluntuottajina NRC Finland Oy ja YIT Suomi Oy. Kunnossapito alkaa koeliikenteestä vuonna 2020 ja päättyy osan 2 käyttöönoton jälkeen viiden vuoden päästä eli vuonna 2029.

Liikennöintiallianssi vastaa raitiovaunujen liikennöinnistä, eli raitiovaunujen kuljettamisesta ja raitioliikenteen ohjaamisesta. Allianssin tilaajana toimii Nysse ja palveluntuottajana VR-Yhtymä Oy. Tampereen Raitiotie Oy toimii allianssissa asiantuntijana ja palvelu-integraattorina.

Raitiovaunuhankinta on Tampereen Raitiotie Oy:n vastuulla. Vaunutoimittaja on Skoda Transtech Oy. Ohjelma tukee Tampereen Raitiotie Oy:ta vaunuhankintaan liittyvässä viestinnässä, osallistamisessa ja vuorovaikutuksessa.

Raitiopysäkkikatokset on kilpailutettu mainosrahoitteisesti vuoden 2019 aikana. Tilaajana on Tampereen Raitiotie Oy ja toimittajaksi on valittu JCDecaux Finland Oy. Tilaus sisältää sekä raitiovaunu- että linja-autoliikenteen katoksia. Kaupungin perusyksiköistä Nysse sekä

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmä ovat olleet hankinnassa tiiviisti mukana. Raitiotien kehitysohjelma osallistuu pysäkkikatoshankintaan taiteen integroinnin osalta.

Raitiotien taideohjelma sisältää taidetta pysäkeille, raitiotien ympäristöön sekä raitiovaunuihin vuonna 2016 valmistuneen raitiotien osan 1 taiteen yleissuunnitelman mukaisesti. Ratikan taiteen tavoitteena on tarjota Ratikan matkustajille lisää elämyksiä, vahvistaa Tampereen imagoa kulttuurikaupunkina sekä lieventää raitiotien rakentamisen aikaisia haittoja. Taidekoordinaattoriksi valittiin kesällä 2018 Frei Zimmer Oy. Ohjelman vastuulla on taidekoordinoinnin hankinta, työn ohjaus ja kustannukset sekä väliaikaisen taiteen kustannukset ja luonnos-, kilpailu ja taiteilijapalkkiot. Väliaikaisen ja pysyvän taiteen yhteenlaskettu budjetti osalla 1 on 1,5 miljoonaa euroa. Osan 2 (Pyynikintori - Lentävänniemi) taidesuunnitelma on laadittu vuosien 2019 - 2020 aikana ja sen toteutus on alkanut taiteilijavalinnoilla ja luonnosten teettämisellä jo osan 2 kehitysvaiheen aikana.

Turvallisuusjohtamisjärjestelmä on laadittava sekä raitiotiejärjestelmän rataverkon haltijan että liikennöitsijän toiminnasta. Turvallisuusjohtamisjärjestelmien laatimisvastuu on Tampereen Raitiotie Oy:lla tukena kaupunkin rakennuttamis- ja ylläpitoyksikkö sekä Nysse.

Benchmarkingia, tiedonvaihtoa, yhteistoimintaa ja kokemusten vaihtoa on tarkoituksenmukaista harjoittaa aktiivisesti muiden suomalaisten ja pohjoismaisten raitiotiekaupunkien kanssa. Kokemusten vaihtoa kotimaassa tehdään Raide-Jokeri -hankkeen, Kruunusillat -hankkeen, Espoon ja Helsingin muiden raitiotiehankeiden sekä Turun ja Vantaan raitiotieselvitysten kanssa. Tampere on toiminut aktiivisesti suomalaisten raitiotiekaupunkien verkoston toiminnassa. Pohjoismaisia referenssi- ja yhteistyötahoja ovat mm. Bergen, Aarhus, Odense, Göteborg, Lund, Norrköping ja Upsala.

Hiedanrannan alueella raitiotie on keskeinen uuden kaupunginosan suunnittelua ja toteutusta ohjaava, tukeva ja todennäköisesti toteutumista nopeuttava tekijä. Yhteistyötä on tehty aiemmin Hiedanrannan kehitysohjelman kanssa ja jatkossa alueen toteutusta koordinoivan Hiedanrannan Kehitys Oy:n kanssa.

Viiden Tähtien keskustan kehitysohjelman toimenpidekokonaisuuksista suuri osa kytkeytyy suoraan tai välillisesti raitiotien toteutushankkeeseen. Ohjelmien välistä yhteistyötä on tehty mm. keskustan tapahtumien ja hankkeiden viestinnässä ja markkinoinnissa, sekä Valoviikkojen ja Keskustorin Ratikkakahvilan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Joukkoliikenteen maksu-, matkustajainformaatio- sekä ohjaus- ja suunnittelujärjestelmät on tarkoitus uudistaa raitiotien toteutushankkeen rinnalla. Vastuullinen yksikkö näissä asioissa on Nysse.

Kaupunkipyöräjärjestelmä, pyöräpysäköinti, pyörätieverkon ja keskustan jalankulkuopastuksen kehittäminen ja autojen liityntäpysäköintijärjestelmä ovat esimerkkejä kokonaisuuksista, joita toteutetaan raitiotien toteutukseen kytkeytyen. Näissä vastuutahona on kaupunkiympäristön palvelualueen kaupunkisuunnittelun palveluryhmä.

5.2 OHJELMAN OSIOT

Ohjelman osiot ja toimenpidekokonaisuudet on kuvattu seuraavassa taulukossa.

Taulukko 3. Raitiotien kehitysohjelman ja raitiotien toteutushankkeen toimenpidekokonaisuudet ja niiden vastuuhenkilöt.

Toimenpidekokonaisuudet	Kuvaus	Vastuuhenkilö
A1. Raitiotien toteutushankkeen koordinointi	Kokonaisuuden koordinointi (kaupunkiympäristön palvelualue, Raitiotieallianssi, Tampereen Raitiotie Oy), jatkolinjojen suunnittelu, suunnitteluohjeet- ja perusteet, vaikutusten arviointi, päätöksenteon valmistelu, mediakontakti	Ohjelmajohtaja
A2. Rakentaminen raitiotieympäristössä	Raitiotien rakentamisen rinnakkaishankkeet, yleisten alueiden kunnossapito	Rakennuttamisjohtaja Tampereen Raitiotie Oy:n toimitusjohtaja (ratainfran kunnossapito)
A3. Raitiotie osana joukkoliikennejärjestelmää	Raitiotien asiakaskokemus (matkan maksaminen, matkustajainformaatio, linjastosuunnittelu, palvelumuotoilu, brändi)	Joukkoliikennejohtaja Tampereen Raitiotie Oy:n toimitusjohtaja (mukana palvelumuotoilu ja brändi)
A4. Kaupunkisuunnittelu raitiotieympäristössä	Maankäytön suunnittelu Liikennesuunnittelu, liikennevalo-ohjaus Vihersuunnittelu, laatu-, kaupunkikuvalliset ja maisemalliset tavoitteet	Suunnittelujohtaja Suunnittelupäällikkö Yhdyskuntasuunnittelupäällikkö
A5. Vuorovaikutus, viestintä ja yritysyhteistyö	Rakentamisen aikaisten haittojen lieventäminen, käyttöönoton ja tulevan viestintä, sidosryhmäyhteistyö, yleisötaapahtumat, palautteet, taidekoordinointi, Raitiotieallianssin kannustinjärjestelmän seuranta näiltä osin	Ohjelman projektipäällikkö
A6. TRE, Raitiotien rajapinnat ja strategiaan ja päätöksentekoon	Jatkovaiheiden koordinointi, valtion apu, päätöksenteko: YLA/KH/KV	Ohjelman omistaja Ohjelmajohtaja

6 OHJELMAN ETENEMISSUUNNITELMA JA TEHTÄVÄT

6.1 OHJELMAN AIKATAULU

Kaupunginhallitus perusti raitiotien kehitysohjelman 3.10.2016. Osan 1 (Hervanta – Pyynekintori – Tays) rakentamisesta päätettiin valtuustossa 7.11.2016. Kaupunginhallitus hyväksyi Raitiotieallianssin osan 1 toteutussuunnitelman 3.10.2016. Samassa kokouksessa kaupunginhallitus päätti ehdollisena Raitiotien kehitysohjelman perustamisesta. Ohjelma aloitti toimintansa 1.1.2017. Ohjelman on määrä päättyä 31.12.2021. Ohjelman henkilöstöllä on määräaikaisten työsuhteiden vuodel 2021 loppuun saakka.

Tampereen raitiotien kehitys- ja toteutushanke on edennyt erinomaisesti. Raitiotien kehitysohjelmalla on ollut merkittävä rooli hankkeen onnistumisessa.

Raitiotiehankeissa on keskeiset investoinnit, kuten varikko ja keskustaosuus toteutettu. Kasvavalla kaupunkiseudulla järjestelmästä saadaan paras hyöty, kun raitiotielinjasto laajennetaan hallitusti yhdessä kehyskuntien kanssa.

Kehitysohjelma, joka toimii yli yksikkörajojen ja kaupunginhallituksen suorassa ohjauksessa, on osoittautunut arvokkaaksi ja tehokkaaksi toimintamalliksi.

Tampereen raitiotiejärjestelmän toteutusosan 2 (Pyynekintori – Lentävänniemi) rakentamisesta on tavoite päättää valtuustossa lokakuussa 2020. Samassa yhteydessä on tavoite päättää seudullisen yleissuunnitelman ratavarauksista rinnakkain Pirkkalan, Ylöjärven ja Kangasalan valtuustojen kanssa.

6.2 OHJELMAN TEHTÄVÄT JA VASTUUT

Hankkeen tilaajatahojen henkilöresurssit ja vastuut jakaantuvat kolmelle taholle:

1. Raitiotien kehitysohjelma kaupunkiympäristön palvelualueella
 - Ohjelman johto, tukihenkilöt ja käyttötalousbudjetti
2. Tampereen Raitiotie Oy
 - Raitiotiejärjestelmän omistamisen ja ylläpidon tilaajatehtävien edellyttämä henkilöstö ja käyttötalous
3. Kaupungin palvelualueiden palveluryhmät
 - Henkilöstön osallistuminen raitiotien toteutushankkeeseen oman tehtävän ohella, osa allokoituna täysipäiväisesti raitiotien toteutushankkeen valmisteluun tai raitiotien toteuttamiseen kiinteästi liittyviin rinnakkaishankkeisiin.

Vastuut ohjelmassa jakaantuvat karkeasti seuraavasti:

1. Ohjelman johto ja henkilöstö (ohjelmatoimisto)
 - a. Hankkeen kokonaisuuden koordinointi, kaupungin kokonaisedun valvonta
 - b. Raitiotien kehitysohjelman viikkokokous kolme kertaa kuukaudessa ja tilaajan johtoryhmä kerran kuukaudessa (koollekutsuja, esittelijä ja sihteeri)
 - c. Seudullisen yleissuunnitelman seuranta-, ohjaus- ja työryhmät (valmistelijan, esittelijän, sihteerin, työn ohjaajan, asiantuntijan ja puheenjohtajan tehtäviä)

- d. Raitiotieallianssin työn ohjaaminen ja tukeminen (erityisesti kaupungin kokonaisuus, viestintä ja vuorovaikutus, hankeriskien hallinta, palautteet ja kannustinjärjestelmä)
- e. Raportointi kuukausittain valtionapuviranomaiselle, valtionavun neuvottelut ja maksatuspyynnöt
- f. Hankkeeseen liittyvien konsulttitoimeksiantojen tilaus ja ohjaus
- g. Hankkeeseen liittyvän päätöksenteon valmistelu kaupunginhallitukselle, ensisijainen esittelijä on kaupunkiympäristön palvelualueen johtaja
- h. Vuorovaikutus, viestintä ja tiedotus yhteistyössä muiden kaupungin yksiköiden, sidosryhmien, Tampereen Raitiotie Oy:n ja Raitiotieallianssin kanssa
- i. Sidosryhmäyhteistyö, vierailut, raitiotiekaupunkien verkosto, kansainvälinen benchmarking
- j. Rakentamisen aikaisten haittojen lieventäminen, toimenpiteiden koordinointi, yhteistyö
- k. Vaikutusten seuranta ja arviointien täydentäminen yhteistyössä muiden yksiköiden kanssa
- l. Taideohjelman koordinointi, väliaikaisen taiteen rahoittaja
- m. Raitiotien suunnitteluohjeen teettäminen ja ylläpito
- n. toimiminen, yhteistyö kaupungin sisällä sekä yhteistyö yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa
- o. Oppilaitosyhteistyö

2. Tampereen Raitiotie Oy

- a. Rahoitus, lainat
- b. Asiantuntemus, joka tarvitaan suunnittelu-, rakentamis-, operointi- ja ylläpitovaiheessa raitiotieinfran ja kaluston hallintaan ja omistukseen
- c. Vuokrasopimukset kaupungin kanssa maa-alueista
- d. Yhteistoimintasopimukset mm. sähkölaitoksen ja pelastustoimen kanssa
- e. Kunnossapitovaiheen sopimus ratainfrastruktuurin Kunnossapitoallianssin palveluntuottajien kanssa
- f. Vaunuhankinnan ja vaunujen ylläpidon sopimuksen hallinta
- g. Raitiotiepysäkkien katoshankinta
- h. Käyttöönoton koordinointi ja turvallisuusjohtamisjärjestelmien laatiminen
- i. Varikon toiminnallinen määrittely, rakennuttaminen ja ylläpito
- j. Ylläpitovaiheen tilaajan omistamien koneiden ja laitteiden hankinta
- k. Raitiotiepysäkkien, -alueiden ja -kaluston mainossopimukset (yhteistyössä kiinteistö-, tilat ja asuntopolitiikka palveluryhmän kanssa)

3. Kaupungin perusyksiköt

Tehtäväkokonaisuudet suhteessa raitiotiehankkeeseen:

- a. Budjetointi, talousohjaus
- b. Yleis- ja asemakaavoitus, maankäytön yleissuunnitelmat mm. täydennysrakentamiskohteista
- c. Maapolitiikka, kiinteistökehitys, maanhankinta
- d. Liikennejärjestelmän suunnittelu
- e. Liikennesuunnittelu (pysäköinti, liikenneverkon kapasiteetti, pyöräliikenne, liikenneturvallisuus, esteettömyys)

- f. Katujen yleissuunnitelmat ja katusuunnitelmat
- g. Kaupunkikuva- ja maisemasuunnittelu
- h. Liikennevalojärjestelmän suunnitteluttaminen ja rakennuttaminen
- i. Joukkoliikenteen linjasto- ja aikataulusuunnittelu, pysäkkien sijainnin määrittäminen
- j. Raitiotien liikennöitsijän sopimus (Nysse yhteistyössä Tampereen Raitiotie Oy:n kanssa)
- k. Joukkoliikenteen paikannus-, ohjaus-, maksu- ja informaatiojärjestelmien uudistaminen
- l. Raitiotieallianssin rinnakkaishankkeiden, katu- ja viherympäristön ja kunnallistekniikan saneeraus- ja uusinvestoinnit - suunnitteluttaminen ja rakennuttaminen
- m. Katu- ja viheralueiden ylläpito ja hoito
- n. Luvitus, päätöksenteko lautakunnissa, kaupunkikuva
- o. Tampereen Raitiotie Oy:n omistajaohjaus

7 KUSTANNUKSET JA RAHOITUS

Ohjelman tarve on 1,5 miljoonaa euroa vuodessa henkilöstömenoihin, käyttötalouskuluihin ja ostopalveluhankintoihin vuosina 2017–2021.

Ohjelma ostaa lähinnä erilaisia palveluita, jotka tukevat sille asetettuja tehtäviä ja tavoitteita. Menoja kertyy mm. suunnittelupalveluista, seurantatutkimuksista, erilaisten tapahtumien järjestämisestä ja muusta viestinnästä ja vuorovaikutuksesta, raitiotien rakentamisen haittojen lieventämisestä sekä digitaalisista ratkaisuista. Budjetin toteutumista seurataan jatkuvasti ja hankintapäätökset tehdään ja dokumentoidaan kaupungin ohjeistuksen mukaisesti.

8 OHJELMAN ORGANISAATIO JA VASTUUT

8.1 PÄÄTÖKSENTEKO

Raitiotien rakentamisesta päättää valtuusto. Merkittävien kokonaisuuksien suunnittelun aloittamisesta päättää kaupunginhallitus. Ohjelma raportoi suoraan kaupunginhallitukselle. Kaupunginhallitus päättää Ohjelman perustamisesta, ohjelmasuunnitelman tarkistuksista ja ohjelman päättämisestä. Raitiotien toteutushankkeeseen liittyvien kokonaisuuksien päätöksiä tehdään myös mm. yhdyskuntalautakunnassa ja Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnassa.

8.2 OHJELMAN OMISTAJA

Ohjelman omistaja on kaupunkiympäristön palvelualueen johtaja Mikko Nurminen. Ohjelman omistaja toimii ohjelmajohtajan suorana esimiehenä.

8.3 OHJELMAJOHTAJA

Ohjelmajohtaja on projektijohtaja Ville-Mikael Tuominen. Ohjelma on virallisesti perustettu 1.1.2017. Ennen Ohjelman perustamista Tuominen on vastannut raitiotiehankkeen koordinoinnista ja päätösvalmistelusta kaupunkiympäristön palvelualueella projektipäällikkönä vuosina 2012 - 2016.

8.4 OHJELMATOIMISTO

Ohjelmatoimiston muodostavat projektijohtaja, projektipäällikkö, projektisihteeri ja projektisuunnittelija (yritysyhteistyö). Ohjelmatoimiston henkilöstö vastaa erityisesti koordinointi-, suunnitteluttamis-, viestintä-, vuorovaikutus- ja raportointitehtävistä. Raitiotietekniikkaan erikoistuneet asiantuntijat palkataan ensisijaisesti Tampereen Raitiotie Oy:n palvelukseen.

Ohjelmatoimisto ostaa ulkoisia asiantuntijapalveluja mm. suunnitteluun, selvityksiin, viestintään, vaikutusten arviointiin, taidekoordinointiin ja tapahtumien järjestämiseen liittyen.

Hankkeen onnistuminen edellyttää useita rakennuttajataustaisia tilaajan vastuuhenkilöitä sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän ammattilaisia. Näitä resursseja saadaan Ohjelman ja raitiotien toteutushankkeen tueksi kaupungin perusyksiköistä.

8.5 OHJELMAN OHJAUSRYHMÄ

Hanketta ja Ohjelmaa ohjaa kolme kertaa kuukaudessa perjantaisin kokoontuva kaupungin ja Tampereen Raitiotie Oy:n yhteinen viikkokokous sekä kerran kuukaudessa ennen Raitiotieallianssin johtoryhmän kokouksia kokoontuva tilaajan johtoryhmä. Ohjelman omistaja toimii kokouksen puheenjohtajana, ohjelman projektijohtajana esittelijänä ja ohjelman projektisihteeri kokousten koollekutsujana ja muistioiden laatijana.

8.6 KAUPUNGIN PERUSYKSIKÖIDEN TUKI OHJELMALLE

Hankkeeseen osallistuu eri alojen asiantuntijoita kaupungin perusyksiköistä, erityisesti kaupunkiympäristön palvelualueelta kokopäiväisesti tai oman tehtävänsä ohella.

Raitiotien toteutushanke on koko kaupungin yhteinen ponnistus

Kaupungin perusyksiköt osallistuvat Hankkeeseen omien toimialojensa näkökulmasta. Raitiotie vaikuttaa läpäisyperiaatteella kaupungissa fyysisesti sekä kaupungin organisaatiossa. Hanke otetaan huomioon eri yksiköiden toiminnassa. Hanke ja Ohjelma hyödyntävät mm. kaupungin vakiintuneita vuorovaikutus- ja viestintäfoorumeja ja käytäntöjä, sopimusjuridiikan osaamista sekä suunnittelun ja rakennuttamisen asiantuntemusta.

Raitiotie toteutushankkeeseen osallistuu kaupungin perusyksiköistä asiantuntijoita mm. seuraavissa tehtävissä:

- a. raitiotiekäytävän kohteiden asemakaavoitus, rasitesopimusten ja lupien valmistelu
- b. rakennuttamisen lohkovastaavat Raitiotieallianssin rakennustoiminnan tukena
- c. Nyssen raitiotievastaava
- d. katutilavalvonnan tukihenkilö Raitiotieallianssin projektiryhmässä
- e. liikennesuunnittelu: liikenneturvallisuus, pyöräily, pysäköinti, liikennevalo-ohjaus, erityisesti työnaikaisten liikennejärjestelyiden suunnitteluun asiantuntija-apu
- f. viheralueiden suunnittelun ja rakennuttamiseen asiantuntija
- g. kaupunkikuvallisten, maisemallisten ja vihersuunnittelun näkökulmien varmistaminen kaupunkisuunnitteluyksiköstä
- h. ympäristö- ja maisemaselvityksien teettäjä
- i. vuorovaikutuksen ja viestinnän ammattilaisia
- j. paikkatieto, raportointi, taittaminen, grafiikka, näyttelyvalmistelu
- k. asiakaspalvelupiste osallistuu raitiotien rakentamisen palautteiden käsittelyyn
- l. kiinteistö-, tilat ja asuntopolitiikka palveluryhmä maanomistajana; sopimukset ja luvat
- m. rakennusvalvonta; luvitus ja valvonta
- n. sidosryhmäyhteistyö
- o. elinkeinotoimi ja yritysryhteistyö
- p. päätöksenteon valmistelu, hallintopalvelut, lakimiesyksikkö, omistajaohjaus jne.

8.7 OHJELMAN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN VASTUUT, ROOLIT JA VALTUUDET

Ohjelman keskeisiä kaupungin organisaation ulkopuolisia yhteistyökumppaneita ovat mm. Tampereen Raitiotie Oy, Hiedanrannan Kehitys Oy, Väylävirasto, Pirkanmaan ELY-keskuksen liikenne -vastuualueet, yrittäjäjärjestöt, asukasyhdistykset, koulut, tapahtumajärjestäjät ja Tampereen taidemuseo.

Tampere on mukana suomalaisten raitiotiekaupunkien verkostossa, jossa tehdään yhteistoimintaa sekä vaihdetaan tietoa ja kokemuksia mm. Raide-Jokeri -hankkeen, Kruunusillat -hankkeen, Turun pikaraitiotie/superbussi -hankkeen sekä Vantaan ja Oulun raitiotieselvitysten kanssa. Verkosto kokoontuu säännöllisesti 2-4 kertaa vuodessa ja sen lisäksi syksyisin järjestetään vuosittainen seminaari kiertävän isännöyden periaatteella. Vuoden 2017 seminaari pidettiin Tampereella, vuonna 2018 kokoonnuttiin Espoossa ja vuoden 2019 seminaari järjestetään Helsingissä. Seuraavan kerran seminaaria on kaavailtu pidettäväksi Tampereella vuonna 2022.

Ulkomaisia kokemuksia on hankittu erityisesti Bergenistä, Odensesta, Aarhusista, Lundista, Göteborgista, Norrköpingistä, Uppsalasta ja Dublinista. Näissä kaupungeissa on käyty tutustumassa paikan päällä ja kontaktit on luotu säännöllistä keskusteluyhteyttä varten. Lisäksi on tehty yhteistyötä Ruotsin raitiotiekaupunkien Spårvagnsstäderna-verkoston ja pohjoismaisen LightRailDay -seminaarien kanssa.

9 VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS

Viestinnällä ja vuorovaikutuksella on keskeinen rooli Hankkeen onnistuneessa läpiviennissä. Viestinnän ja vuorovaikutuksen keskeisiä tavoitteita ovat avoimuus, oikea-aikaisuus, ennakkointi, kohdentaminen, säännöllisyys, monikanavaisuus ja osallistaminen.

Kohderyhmiä on useita: päätöksentekijät, valtio, viranomaiset, raitiotieradan varren asukkaat ja yritykset, kaikki tamperelaiset, lähikuntien asukkaat, yritykset, media sekä muut sidosryhmät. Esimerkiksi raitiotien rakentamisella Hämeenkadulle on merkittävä vaikutus koko kaupunkiseudun joukkoliikenteen ja ihmisten arjen sujuvuuteen. Toteutusvaiheessa mediamielenkiinnon sekä vierailu- ja esittelypyyntöjen määrä on ollut erittäin suuri.

Ohjelman vastuulla on yritys yhteistyö. Kivijalkayritysten viestintään ja vuorovaikutukseen panostetaan erityisesti. Radan varrella olevien yritysten edustajat tavataan kasvotusten ja heille viestitään aktiivisesti. Ohjelmalla on yritys yhteistyöhön erikoistunut yhdyshenkilö, johon yritykset voivat ottaa yhteyttä rakentamisen aikana.

Viestintävastuu raitiotien rakentamisesta ja työnaikaisista liikennejärjestelyistä on Raitiotieallianssilla. Käyttöönoton viestinnästä vastaa Tampereen Raitiotie Oy. Ohjelma tukee molempia edellä mainittuja prosesseja vastaten erityisesti positiivista odotusta luovista raitiotiehen liittyvistä tapahtumista. Tampereen Päivinä on ollut useita tapahtumia ja lisäksi Hämeenkadun ensimmäisiä valmistuneita kortteleita on juhlistettu yhdessä kivijalkayrittäjien kanssa. Hatanpään valtatie rakentamisen yhteydessä on kokeiltu uudenlaista, entistä syvällisempää viestintäyhteistyötä alueen yrittäjien kanssa.

Lisäksi Ohjelma vastaa Raitian taiteen viestinnästä, ostopalveluihin tukeutuen. Osan 2 suunnitteluun liittyvää vuorovaikutusta ja sidosryhmäyhteistyötä tehdään yhteistyössä Kaupungin perusyksiköiden kanssa. Ohjelma tekee yhteistyötä myös muiden Kaupungin kehitysohjelmien ja yksiköiden kanssa, erityisesti Viiden tähden keskustan kehitysohjelma.

Seudullisen yleissuunnitelman viestinnässä ja vuorovaikutuksessa on tukena yleissuunnitelmaa laativat konsultit sekä kehyskuntien viestintä ja viranhaltijat.

10 OHJELMAN RISKIT

10.1 RISKIENHALLINNAN KÄYTÄNNÖT OHJELMASSA

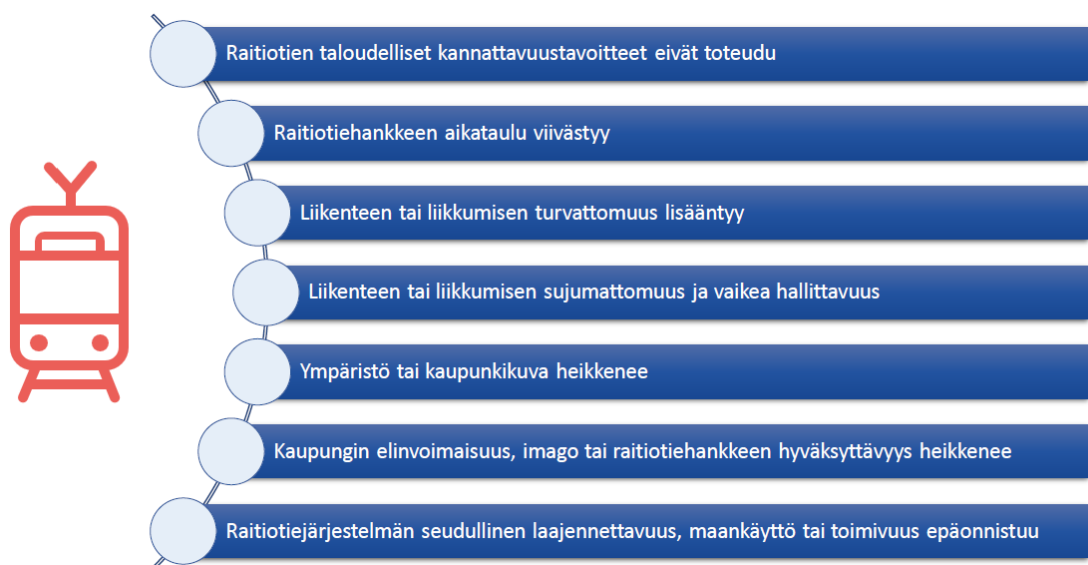
Ohjelmalla on jatkuva riskienhallintaprosessi, jossa tarkastellaan koko Hankkeen riskejä kaupungin kokonaisnäkökulmasta. Ohjelman riskienhallintatyöstä vastaa ohjelmajohtaja ja työhön osallistuvat myös Ohjelman projektipäällikkö, kaupungin riskienhallintapäällikkö ja kaupunkiympäristön palvelualueen kehittämispäällikkö. Konsulttina toimii Sweco PM Oy, jolla on jo kokemusta raitiotiehankkeesta Raitiotieallianssin palveluntuottajien hankintaprosessissa sekä Rantatunnelin allianssin riskienhallintatyöstä. Riskienhallintasuunnitelmaa täydennetään säännöllisesti laajoilla haastattelututkimuksilla, joihin on osallistunut kaupungin ylintä johtoa, keskeisiä asiantuntijoita sekä pääkaupunkiseudun vastaavien hankkeiden asiantuntijoita.

Vuonna 2020 Ohjelman riskienhallintaprosessiin on otettu uutena painopisteenä mukaan myös seudullinen yleissuunnittelu. Riskejä on kartoitettu ja tunnistettu henkilöhaastatteluilla ja yleissuunnittelun sidosryhmätyöpajoissa.

Raitiotieallianssilla on omaan toimintaansa liittyvä riskienhallintasuunnitelma. Ohjelmajohtaja osallistuu Raitiotieallianssin kuukausittain kokoontuviin hankeriskityöpajoihin. Hankeriskit käsitellään kuukausittain Raitiotieallianssin johtoryhmän kokouksissa. Tampereen Raitiotie Oy:llä on oma riskienhallintasuunnitelmansa, josta raportoidaan Tampereen Raitiotie Oy:n hallitukselle ja kaupungin omistajaohjaukselle.

10.2 OHJELMAN HAASTEET JA RISKIT JA NIIDEN TOIMENPIDESUUNNITELMAT

Hankkeen riskejä on tunnistettu laajojen henkilöhaastatteluiden kautta. Konsultti on ryhmitellyt riskejä ja muodostanut niistä keskeisimpiä ydinriskejä. Jokaiseen ydinriskiin liittyy joukko pienempiä riskejä, jotka linkittyvät ydinriskiin joko syyn tai seurauksen kautta. Riskien toimenpiteitä ja niiden vastuutusta on työstetty työpajoissa kuhunkin teemaan sopivalla laajemmalla asiantuntijajoukolla.

Kuva 4. Tampereen raitiotien toteutushankkeen tunnistetut ydinriskit. Kuvalähde: Raitiotien kehitysohjelman riskienhallintatyö, luonnos 6.3.2020. Konsulttina Sweco PM Oy.

Erityisesti Ohjelmalle kohdistuvia riskejä ja niihin liittyviä toimenpiteitä on tunnistettu ja ohjelmoitu seuraavasti:

- Tilaajatahojen eri yksiköiden ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittaminen kaupungin kokonaisedun ja raitiotiejärjestelmän optimaalisen toteuttamisen mukaiseksi.
 - Toimenpiteet riskien hallinnassa: yhteistoiminta, viestintä ja vuorovaikutus: suunnittelussa, vaihtoehtojen vertailussa, vaikutusten arvioinnissa, päätöksenteon valmistelussa, rakentamisessa ja käyttöönotossa.
- Uusi liikennemuoto aiheuttaa onnettomuusriskiä pitkän testiliikennejakson aikana tai liikenteen alkuvuosina
 - Käyttöönoton viestintä kuntalaisille, liikenneturvallisuuskohteiden tarkastaminen ja korjaaminen sekä suunnitteluohjeen ylläpito.
- Keskustan länsiosan vetovoimaisuuden turvaaminen ja keskustan saavutettavuus lännestä osan 2 rakentamisen aikana loppuvuodesta 2020 alkaen.
 - Kulkumuodon valintaan ja kulkemisen ajoitukseen liittyvää viestintää. Rakentamisen haittoja lieventäviä toimia. Yhteistoimintaa sidosryhmien kanssa.
- Osalla 2 rinnakkaisten hankkeiden (kaupungin omat, Hiedanrannan Kehitys Oy ja yksityiset) toteutus raitiotien rakennustöiden rinnalla. Raitiotien on arvioitu kiihdyttävän rakennustoimintaa ympärillään. Rinnakkaisen hankkeet mahdollisesti haittaavat tai jopa viivyttävät raitiotien rakentamista.
 - Tunnistaminen, ennakointi, yhteistoimintaa ja vuoropuhelua.
- Osalla 2 päätöksiin, asemakaavoihin ja lupiin liittyvät valitukset ja niistä aiheutuvat aikatauluriskit.
 - Eteneminen osuuksilla, joilla rakentaminen on mahdollista. Esitys osan 2 vaiheistamisesta osiin 2A Pyynikintori – Santalahti ja 2B Santalahti – Lentävänniemi.
- Tilaajatahojen, kaupunkiympäristön palvelualue, NYSSE ja Tampereen Raitiotie Oy henkilöstöriskit. Käynnissä on samanaikaisesti raitiotiejärjestelmän osan 1 rakentaminen, testiliikenne ja käyttöönotto, osan 2 kehitysvaiheen suunnittelu, vaikutusten arviointi, päätöksenteon valmistelu ja tavoitteena rakentamisen aloittaminen sekä seudullisen yleissuunnitelman varausten määrittäminen ja päätöksenteon valmistelu neljässä kunnassa.
 - Selkeät vastuut, palveluhankinnat, yhteistoiminta, vuorovaikutus.
- Kaupunkirakenteen ja raitiotiejärjestelmän kehittämisessä katseet ovat liiaksi uusissa avauksissa. Ensimmäisenä rakennetun linjan potentiaalia ei täysin hyödynnetä.
 - Mm. Hervannan, Hakametsän, Turtolan ja Hallilan kehittämismahdollisuuksien tarkempi tarkastelu. Samalla tehtävä laadullista arviointia esimerkiksi jalankulkuympäristön osalta, kun alueet muuttuvat aiempaa keskeisemmin saavutettaviksi.
- Raitiotiejärjestelmän kehittämisessä tukeudutaan suunnitteluratkaisuissa liiaksi nykyisiin rakenteisiin tai tulevaisuuden epävarmoihin riskialttiisiin mahdollisuuksiin.
 - Huolellinen riittävän kattava vuorovaikutteinen suunnittelu, vaihtoehtojen vertailu, vaikutusten arviointi, päätöksenteon valmistelu sekä riskien ja mahdollisuuksien tunnistaminen.

11 OHJELMAJOHTAMISEN KÄYTÄNNÖT

11.1 RAPORTOINTI JA OHJAUS

Ohjelman omistaja raportoi säännöllisesti kaupungin johtoryhmälle ja kaupunginhallitukselle ohjelman etenemisestä, ohjelmajohtajan valmistelemana. Hankkeen kokonaistilannetta käydään läpi kolme kertaa kuukaudessa kokoontuvassa viikkokokouksessa, jossa on mukana keskeisiltä osin kaupunkiympäristön palvelualueen johtoryhmä ja Tampereen Raitiotie Oy:n toimitusjohtaja. Kaupunkiympäristön palvelualueen yksikön johtajat raportoivat oman yksikön vastuulla olevien projektien etenemisestä Raitiotieallianssin johtoryhmälle, kaupunkiympäristön palvelualueen johtoryhmälle ja Ohjelman viikkokokoukselle. Projektien ohjaus ja raportointi tapahtuu Tampereen kaupungin ohjelma- ja projektiohjeiden mukaisesti.

Ohjelman ja Hankkeen kokouskäytännöt ovat:

- Raitiotien kehitysohjelman viikkokokous perjantai-iltapäiväisin kolme kertaa kuukaudessa (Ohjelma valmistelee)
- Tilaaajan johtoryhmän kokous kuukausittain ennen Raitiotieallianssin johtoryhmän kokousta (Ohjelma valmistelee)
- Raitiotieallianssin johtoryhmä kuukausittain
- Raitiotieallianssin projektiryhmä viikoittain, keskiviikkoisin.

11.2 MUUTOSTEN HALLINTA

Ohjelmasuunnitelman muutoksista päättää kaupunginhallitus. Lähtökohtaisesti ohjelmasuunnitelman päivitys tehdään vuosittain. Muutokset merkitään versiohistoriaan. Muutokset voivat olla mm. ohjelman organisaatioon, laajuuteen tai painotuksiin liittyviä. Muutoksia ohjelmasuunnitelmaan saattaa aiheuttaa toimintaympäristössä, kaupunkistrategiassa, lainsäädännössä tai muissa lähtökohdissa tapahtuvat muutokset.

Ohjelman kokonaisuakatauluun tehtävät muutokset hyväksytetään kaupunginhallituksessa. Ohjelman sisäiset esimerkiksi osaprojektien aikataulu- tms. muutokset käsitellään Ohjelman viikkokokouksessa ja/tai tilaaajan johtoryhmässä.

Ohjelman viikkokokous, tilaajatahojen johtoryhmä ja/tai Ohjelman omistaja arvioi, milloin muutos on tarve viedä ylemmälle tasolle organisaatiossa, esimerkiksi kaupungin johtoryhmään tai kaupunginhallitukseen päätettäväksi.

11.3 LAADUNVARMISTUS

Laadunvarmistus tapahtuu pääsääntöisesti projektitasolla tai perustehtävissä ja toimenpiteissä Tampereen kaupungin laatuikäntöjen mukaisesti.

Raitiotieallianssiin on ostettu nk. tilaaajan hankintoina kustannus- ja talousasiantuntijoiden palvelut, jotka varmistavat hankkeen hinnoittelun ja laskutuksen oikeellisuuden. Raitiotieallianssin infran suunnitteluun ja rakentamiseen sekä raitiotien toteutushankkeen vaikutusten arvionteihin liittyen Ohjelma ja Tampereen Raitiotie Oy hankkivat monenlaisia mittaus-, tutkimus-, laadunvarmistus- ja arviointipalveluja.

Laadunhallintasuunnitelma sisältyy projektien projektisuunnitelmiin. Laadunhallinta on osa riskienhallintaa. Toiminnassa noudetaan standardeja, normeja ja Tampereen kaupungin käytäntöjä.

12 OHJELMAN ULKOISET RIIPPUVUUDET JA YHTEYDET

Raitiotien vaikutusalueelle kohdistetaan voimakkaasti täydennysrakentamista Tampereen kaupunkistrategian mukaisesti. Merkittäviä täydennyskohteita sijoittuu mm. Hervantaan, Kalevaan, keskusta, Särkänniemeeseen, Santalahteen, Hiedanrantaan ja Niemenrantaan. Lisäksi reitin varrelle sijoittuu kehitettäviä julkisia kaupunkitiloja.

Raitiotiekaduille kohdistuu raitiotien toteuttamisesta riippuvia ja riippumattomia kadun- ja kunnallistekniikan rakentamistarpeita. Vuosien 2017 - 2024 aikana on arvioitu osan 1 raitiotiekatujen investointitarpeeksi 56,6 miljoonaa euroa. Tähän summaan sisältyy hyväksyttyjen asemakaavojen ja sopimusten mukaisten katujärjestelyjen toteuttamista, kohteita, jotka on pakko tai kannattavaa toteuttaa raitiotien rakentamisen yhteydessä ja muita katu ympäristön tavoitetilaa toteuttavia raitiotiestä riippumattomia toimenpiteitä.

Raitiotien kehitysohjelmalla on mittava määrä riippuvuuksia ja yhteyksiä kaupungin muihin ohjelmiin ja projekteihin. Viiden Tähtien keskusta kytkeytyy monella tavalla raitiotiehen, erityisesti ratalinjan varren katuihin rajautuvien projektien osalta. Hiedanrannan kehittämisessä keskeinen tavoite on, että raitiotie linjataan Raitiotieallianssin osan 2 aikana alueen kautta. Raitiotiepysäkkien yhteydessä olevien torien ja aukioiden kehittäminen todennäköisesti aktivoituu. Näitä kohteita ovat mm. Hervantakeskus, Asema-aukio, Koskipuisto, Hämeenpuisto, Pyynikintori, Sepänkatu, Hiedanrannan keskusta ja tehdas, Niemenranta ja Lentävänniemi. Täydennysrakentamista, uusia asemakaava-alueita on ratalinjan varrella mittavasti. Yhteensovittamisen tarvetta kunnallistekniikan ja liikenneverkon suunnittelun ja rakentamisen osalta on sekä täydennysrakentamisen että uudisrakentamisen alueilla. Myös pyörätieverkon ja pyöräpysäköinnin kehittäminen on luontevaa raitiotiejärjestelmän rakennustöiden rinnalla. Pysäköintinormia on syytä tarkastella tehokkaaseen joukkoliikenteen tukeutuvassa raitiotiekäytävässä ja sitä on päivitetty viimeksi yhdyskuntalautakunnassa joulukuussa 2018.

Autojen liityntäpysäköintijärjestelmän kehittäminen erityisesti raitiotielinjojen päätepysäkeille on mahdollisuus, jota ei ole toistaiseksi systemaattisesti vielä tarkasteltu. Keskeisiä kohteita on tunnistettu mm. maakuntakaavan valmistelun yhteydessä. Tunnistettuja potentiaalisia kohteita ratalinjalla on mm. Hervannassa, Turtolassa ja Lielahdessa. Pääkaupunkiseudulla valtio osallistuu MAL-sopimuksen mukaisesti kuntien toteuttamien liityntäpysäköintijärjestelyjen kustannuksiin 30 - 50 prosentin osuudella.

Resurssit

Ohjelman ja sen alaprojektien eteneminen vaatii merkittäviä resurssivaroja Tampereen kaupungin oman henkilöstön osalta. Ohjelman ohjausryhmän jäsenet ovat merkittävässä roolissa resurssien riittävyyden varmistamisessa.

Muut projektit

Yhteydet kaupungin muihin projekteihin otetaan huomioon erityisesti aikataulutuksessa ja viestinnän ja vuorovaikutuksen suunnitelmissa. Raitiotiehankkeen rinnalla Tampereen kaupunki uudistaa mm.

joukkoliikenteen matkustajainformaatio-, maksu- ja ohjausjärjestelmät ja liikennevalo-ohjauksen järjestelmiä, Hämeenkadun juhla- ja valaistuksen, tietoliikenneyhteyksiä sekä kameravalvontaa, toteuttaa jalankulkuopastusta, laajentaa sähköbussien latausjärjestelmää sekä uusii ja kehittää katuvalaistusta. Näiden projektien vastuhenkilöt kaupungilta osallistuvat myös raitiotiehankkeen toteuttamiseen. Myös kaupungin puitesopimuskumppaneita käytetään asiantuntijoina raitiotiehankkeessa. Projektien aikataulut ja yhteensovitus raitiotiehankkeen kanssa tapahtuu näin luonnostaan.

Muut kehitysohjelmat

Ohjelma toimii tiiviissä yhteistyössä kaupungin muiden kehitysohjelmien kanssa. Erityisen tiivistä yhteistyötä on Viiden tähden keskustan, Hiedanrannan ja Smart Tampere kehitysohjelmien kanssa. Vuodesta 2020 eteenpäin yhteistyötä tehdään myös Tampere Junior -kehitysohjelman sekä Euroopan kulttuuripääkaupunkivaun kanssa.

Riippuvuudet tunnistettuihin sidosryhmiin ja heidän toimintaan

Kehitysvaiheessa Raitiotieallianssin suunnittelutyön sekä sen rinnalla kaupungin laatiman vaikutusten arvioinnin kokoamistyön yhteydessä tehtiin tiivistä yhteistyötä keskeisten sidosryhmien kanssa. Raitiotieallianssin toteutussuunnitelma ja vaikutusten arvioinnin materiaali toimitettiin lausuntokierrokselle syyskuussa 2016 yhteensä 115 sidosryhmätahtolle. Lausuntoja saatiin 78 kpl. Nämä lausunnot toimivat keskeisenä ohjenuorana jatkosuunnittelussa ja rakentamisvaiheen sidosryhmäyhteistyössä.

Useamman vuoden jatkuneen yhteistyön myötä tärkeimmät sidosryhmät yhteyshenkilöineen ovat tuttuja. Näitä kontakteja hyödynnetään myös osan 2 kehitysvaiheessa sekä raitiotien seudullisen yleissuunnitelman sidosryhmäyhteistyössä.